

zahvaliti, da je našel njgov svojedobni predlog 'o uvedbi pouka v slovenskem tesnospisju na naših srednješolskih zavodih pri višjih šolskih oblasteh topel odmev in potrebno umevanje. Po njegovem neumornem posredovanju se je z letom 1903. uvedla slovenska stenografija kot učni predmet v razna naša učilišča in zasebne tečaje. Na zagrebškem vseučilišču pa se je ustanovila posebna izpraševalna komisija, pred katero lahko polagajo bodoči učitelji iz slovenske stenografije potrebne izpite. — Bi-li ne bila 60letnica prof. Novaka kot zaslužnega učitelja sedanje slovenske generacije z ustanovitvijo stenografskega društva ter z izdajanjem prepotrebne strokovnega glasila v svrhu skupne organizacije najidealnejše proslavljena?

Rudolf Binter.

† **Rajko Perušek** je dne 25. febr. umrl na Dunaju, kamor se je začasno preselil iz Ljubljane, svojega rojstnega mesta, kjer je deloval celih dvajset let kot profesor klasičnih jezikov na prvi državni gimnaziji. Od l. 1891. je bil Perušek marljiv sotrudnik „Ljubljanskemu zvonu“; posebno je v mnogoštevilnih poročilih seznanjal naše občinstvo s hrvatsko in srbsko književnostjo. Ko je Avstrija zavlada- dala v Bosni, je Perušek dve leti služboval na novoustanovljeni realni gimnaziji v Sarajevu ter se temeljito seznanil z jezikom in kulturnimi razmerami vseh slojev v okupiranem ozemlju. Njegove „Bosenske zanovetke“ v Kresu so filigransko izvedene kulturne črtice iz prvih let okupacije. Enako je svojim trem beletrističnim spisom v Zvonu zajel snov iz žitja in bitja pravoslavnih Bosancev: „Pop Pero“ je njegov stanovski tovariš Petar Petrović, slika idealnega pravoslavnega svečenika; „Nesrečna junaška kri“ (1891) riše žalosten konec pravoslavne rodbine Jeremijičeve; s krepkim realizmom je očrtana tragedija lepe „Mare Rendića“ (1897), žrtve brezvestnega častnika. V Zvonu je obširno poročal o srbskem šolstvu (1902), svoje vojaške dogodke je opisal v črtici „Med krajišniki“ (1900). „Lahko se ponašam z zavestjo, da mene ni gnala nevolja niti pohlepnost po mastni službi v Bosno, ker bi bil našel tudi doma skromno službo, sicer z manjšimi dohodki, pa tudi z manjšimi troški. Mene je gnala želja, seznaniti se z bratskim narodom in s svojimi skromnimi silami pripomoči, da se zgradi temelj kulturnemu napredku darovitega, čeprav zanemarjenega ljudstva.“ To samoizpoved je zapisal dvajset let potem, odkar je stopil prvič na raztrgani tlak sarajevski. O slovenskih posvetnih in književnih razmerah je poročal v srbskih revijah Iskra, Nova iskra, Kolo. Za Matično zbirko „Prevodi iz svetovne književnosti“ je poslovenil vladike črnogorskega Petra II. Petrovića-Njeguša Gorski venec z Rešetarjevim tolmačem ter jo opremil z zemljepisnim, zgodovinskim in estetsko-kritičnim uvodom (1907). — Kot navdušen klasični filolog nam je podal prevod Sofoklejevega Edipa na Kolonu z uvodom in komentarjem (1892), poročal je o Herondovih mimiambih (Lj. zvon 1894) in v gimn. izvestju za l. 1898. je napisal „Die Aberkios-Inschrift. Eine orientirende Skizze“. Ob šeststoletnici Dantejeve Nebeške komedije je seznanil svoje rojake z nekaterimi mesti te pesnitve, ki se tičejo posredno ali neposredno Slovencev in Slovanov, ter je s tem prinesel „kamenček k imenitni zgradbi dantologije“ (Zvon 1900). Čitanja vreden je njegov kulturnozgodovinski članek o položaju žene v različnih oblikah družine (1904). — Med jezikoslovnimi spisi naj bodo omenjene njegove „Zloženke v novej slovenščini“ (1890) in polemični razpravi „Bravec ali bralec“ (1899) iz bojne dobe o Levčevem Slov. pravopisu ter „O rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v novi slovenščini“; ti nazorj o glagolu so naleteli pri Luki Pintarju in Stanislavu Škrabcu na oster odpor. Tudi njegove razlage krajevnih imen v publikacijah Muzejskega društva niso bile sprejete brez ugovora. — Za Krajčevo „Narodno

biblioteko* v Novem mestu je priredil v novem natisu pet zvezkov „Kranjske čbelice“ in spise ljudskega pisatelja Andrejčkovega Jožeta. Po Tomšičevi smrti je prevzel nehvaležni posel sestave „Slovenske bibliografije“ za Matični Letopis in Zbornik (za l. 1893—1898), ker je bil prepričan, da je tak letni obračun o našem književnem gospodarstvu nujno potreben. - Perušek je bil dolgoleten vesten odbornik „Slov. matice“, načeloval je do svojega odhoda na Dunaj „Pisateljskemu podpornemu društvu“ ter je rad podpiral vsako kulturno in literarno napredno delo med Slovenci. Bil je odkrit in oster v svoji sodbi ter ni poznal kompromisov. Po svoji temeljiti izobrazbi, ki jo je neprestano in vztrajno izpopolnjeval, je zavezal med tovariši odlično mesto. Bodi nesebičnemu prosvetnemu delavcu ohranjen časten spomin!

J. Štebinger

Przybyszewski o Sienkiewiczu. V Diederichsovi zbirki Schriften zum Verständnis der Völker je izšel tudi Przybyszewskega esej Von Polens Seele. Glavne inkarnacije zanosne poljske duše s svojo gorečo ljubeznijo do naroda in svobode, z brezmejnimi hrepenenjem po večnem in absolutnem, z elementarno silo upornosti so mu Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz, Juliusz Slowacki, Friderik Chopin in Jan Kasprowicz. A poleg teh velikánov mora omeniti tudi še enega — „ne največjega, enega, ki ni videc in vedež, tudi ne prekomeren umetnik“, a je vendar važen v zgodovini poljskega narodnega razvoja: Henryka Sienkiewicza.

Po zadnji vstaji leta 1863/64 kakor da je Poljska izkpravela; poljska duša je po pregroznih brezvspešnih žrtvah onemogla, izgubila vzgon in vzlet in se s tem izneverila vsem svojim tradicijam visokoletečih idealov.

„V tem času propada in upada poljske duše, v času splošne likvidacije vseh idealov, najsvetejših tradicij, ko je kazalo, da bodo zadnje iskre na nekdanjem velikanskem ognjišču iztlele, zadnji cvetovi na čudežnem vrtu poljske duše pozebli, je vstal Poljski umetnik, ki je bil neverjetnega pomena za obstoj njene duše: Henryk Sienkiewicz.“

Pred hladne, ugasle oči novega pokolenja, skeptičnega, treznega, ki je dalo že davno slovo vsem tradicijam in vsem idealom, je pričaral iznenada z neverjetno silo in sugestivnostjo omamljivo vizijo preteklosti. Z mrtvaškega odra je vzklical Poljsko, ponosno branico proti hordam azijskih Mongolov, okopano v oceanu povečane svetlobe, obsenčeno z glorio nadčloveških junaštev — s strastnim razmahom je proslavljal dela in kreposti poljskega viteštva, njega prekočloveški pogum, plemenitost in brezmejno požrtvovalnost. Vedno in vedno Poljska, ki se izkoplje iz najsilnejše stiske z lastno silo in močjo, ki se reši iz najhujših težav potopa v nov blesk in v novo, sveže življenje.

S presenetljivo plastiko in redkim vizionarstvom je slikal davno minulo tako živo in prepričevalno, da se je zdela resničnejša nego resničnost; pozabil si, da je bilo vse to ugasla slava, pogrezlo veličje, živel si bodro v divjem bojnem metežu, kakor da se bojujejo boji v današnji sedanosti, občeval si po prijateljsko s premogočnimi magnati, s preslavnimi vojskovodji, upogibal koleno pred svojim dobrim kraljem, peval po katedralah grmeči Te Deum ponosnih zmag, sklanjal se v težkih dneh ponižno k tlu z zavestjo, da ima božja previdnost pripravljen čudež, po katerem se bo Poljska še mogočneje vzravnala.

In z zagrizeno voljo v gigantsko stopnjevanega hrepenenja, mrtvo oživiti, se je Sienkiewicz tako vživil v poljsko preteklost, da je svojo živo vizijo vsilil vsemu narodu.